

PROBLEM ÇÖZME BECERİSİNİ GELİŞTİRMEYE YÖNELİK BİR GRUP REHBERLİK PROGRAMI

A Group Guidance Program to Develop Problem Solving Skill

Mustafa PAMUK¹

ÖZET

Bu araştırmada problem çözme becerisini geliştirme programının düşük problem çözme becerisine sahip orta öğretim dokuzuncu sınıf öğrencilerine etkisi incelenmiştir. Deney(n=15) ve kontrol grubunu(n=15) oluşturan katılımcılara (N=30) problem çözme becerisini geliştirmeye yönelik sekiz oturumluk programın öncesinde ve sonrasında problem çözme envanteri uygulanmıştır. Deney grubu 8 oturumluk problem çözme becerisini geliştirme programına alınmış, kontrol grubuna herhangi bir işlem yapılmamıştır. Araştırma ile ilgili tüm istatistiksel çözümler SPSS paket programından yararlanılmıştır. Araştırmanın bağımlı değişkeni olan problem çözme puanları açısından deney ve kontrol gruplarının ortalamaları arasında deneysel işlem öncesinde anlamlı düzeyde fark olup olmadığı "t-testi" ile test edilmiş ve gruplararasıda problem çözme puanlarının ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark bulunmamıştır. Deney grubuna uygulanan programın etkili olup olmadığını test etmek amacıyla "Tekrarlanmış Ölçümler için İki Faktörlü Varyans Analizi" yapılmıştır. Sonuçlar problem çözme becerisi geliştirme programının düşük problem çözme becerisine sahip ortaöğretim dokuzuncu sınıf öğrencilerinin problem çözme becerilerini arttırmada anlamlı düzeyde etkili olduğunu ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Problem Çözme Becerisi, Grup Rehberlik Programı.

ABSTRACT

In this research, effect of problem-solving skills development program on [secondary school](#) students in ninth grade who have low problem solving skill was investigated. To the participants (n=30) consisting of [experimental group](#) (n=15) and control group (n=15) problem-solving inventory was applied prior and later the program of eight sessions to develop problem solving skill. Experimental group was taken to the eight sessions problem solving skill development program, control group was not included any process. SPSS -17 packet program was used for all the statistical analyses related to the study. The level of meaningfulness in the comparisons between the groups was accepted as .05. A "t-test" was applied to see whether there is a meaningful difference between the means of the problem-solving scores of the test and control groups before the experimental processing in terms of the problem-solving scores which are the dependent variable of the study; and no meaningful difference in this sense was found. In order to test whether the program that is applied to the test group is efficient, a "two-factor variance analysis for repeated measurements" was carried out. It was concluded that the program for developing the problem-solving ability is meaningfully efficient in developing the problem-solving abilities of the high school ninth grade students with low level problem-solving skills.

Key words: Problem Solving Skill, Group Guidance Program.

¹ Arş. Gör. Firat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik ABD
mustafapamuk@firat.edu.tr

GİRİŞ

İnsan yaşamı boyunca sürekli bir gelişim ve değişim süreci içindedir. Bu süreç içerisindeki ergenlik dönemi, çocukluktan yetişkinliğe geçişin anahtar evresini oluşturmaktadır. Ergenlik dönemi; çok yoğun değişimlerin yaşandığı, yaşanan olumsuzluklarla birlikte bireyin kendi olmaya çalıştığı ve toplumsal yaşama hazırlandığı bir evredir(Ünlü,2004). Gençlik çağının, ergen için sorunlu bir dönem olduğu ve bu dönemde ergenin toplumla ve ailesi ile çeşitli çatışma ve problemler yaşadığı bilinmektedir (Kulaksızoğlu, 1989).

Pek çok sebeple ergenlik zor bir dönem olarak tanımlanmaktadır. Bunlardan bazıları fiziksel gelişimdeki değişimler, cinselliğe yönelme, gencin ailesi, çevresi ile ilişkilerindeki değişimler olarak sıralanabilir. Ancak fırtınalı ve stresli bir dönem olarak tanımlanmasına karşı bu dönemi problemlilikten, gencin yeni oluşumlarla başa çıkma becerilerinin gelişmemiş olması şeklinde betimlenmektedir. Dolayısıyla zorlu durumlarla nasıl baş edeceğini henüz keşfetmemiş olan bir gence yapılabilecek en etkili yardım, ona başa çıkma stratejisini geliştirmede destek olmak ve rehberlik etmek olarak tanımlanmaktadır (Aydın, 2005).

Problem çözme, bir sorunu çözmek için önceki yaşantılar aracılığı ile öğrenilen kuralların basit biçimde uygulanmasının ötesine giderek yeni çözüm yolları bulabilme olarak da tanımlanabilir. Problemler karşısında insanların farklı tepkileri olabilmektedir. Probleme iyi bir çözüm yolu bulmak, başka deyişle karar vermek yerine problemi görmezden gelmek, problemin kendiliğinden yok olmasını ya da çözümlenmesini ummak, başkalarının o problemi çözmesini beklemek, karar vermeyi ertelemek, sorumluluğu başkaları üzerine atmak gibi yolların denendiği bilinmektedir. Ancak problemlerin çoğu onları çözmek için problem sahibi harekete geçmeden yok olmamaktadır(Korkut, 2002).

Problem çözme sürecinde bireylerin problemi algılama ve değerlendirme biçimlerinin problem çözümünde önemini vurgulayan üç temel yaklaşım ifade edilmektedir. Problem çözme; problem çözme güveni, yaklaşma-kaçınma ve kişisel kontrol boyutları ile değerlendirilmektedir (Heppner ve Petersen, 1982).Problem çözme yeteneğine güven, kişinin geniş çaplı bir problem durumu ile karşılaştığında etkin çözüm yolları bulacağına inancını ve güvenini temsil eder(Şahin, Şahin ve Heppner, 1993). Yaklaşma-kaçınma stili, değişik problem çözme aktivitelerine genel olarak yaklaşma ve kaçınma eğilimini ifade eder. Kişisel kontrol ise, kişinin problem çözme faaliyeti esnasında duygularını ve davranışlarını kontrol etme inancı olarak tanımlanmaktadır. Bu boyut aşırı tepki verme ve davranışların kontrolü olarak iki zıt boyutu yansıtmaktadır (Heppner ve Baker, 1997).

Karar verme becerileri / problem çözme becerilerini 8 basamak olarak ele alan araştırmacılar da vardır. Bu basamaklar, bireyin kendisinin ve diğerlerinin duygularının farkına varması, konuyu ya da problemi tanımlaması, hedefleri belirlemesi ve seçmesi, alternatif çözümleri oluşturması, olası sonuçları gözden geçirmesi, en iyi bulunan çözümü seçmesi, hareket planını oluşturması ve engeller için son kontrolü yapması, ne olduğunun farkında olması ve gelecekte karar vermek / problem çözmek için bu bilgileri kullanması biçiminde özetlenebilir (Elias ve Weissberg, 2000).

Heppner ve Krauskopf (1987), problemleri çözmeye kullanılan başa çıkma stratejilerinde problemlilik durumunun yeniden yapılanması sürecinin önemli olduğunu belirtmektedir. Bir başka ifade ile bireyin içinde bulunduğu durumu algısal olarak yeniden düzenlemeye çalışması ve bunun içinde başa çıkma stratejilerinden yararlanması gerekmektedir. Örneğin sorunu daha basit alt yapılarına indirgemeli, tüm sorunun çözümüne götürecek alt amaçlar saptanmalı, soruna uzun bir zaman süreci içinde bakılmalı ve hazırlanarak tedbir almayı gerektiren planlama yapılmalıdır.

- Bilişsel rasyonalizasyon: Burada birey, sorunları çözmeye güçlüğüne mantıklı nedenler bularak diğer bir deyişle etkili savunma mekanizmaları geliştirerek, sorunlarla başa çıkamamanın verdiği kaygıdan kurtulmak istemektedir. Yetişkinlerin daha çok tercih ettikleri bir yöntemdir.

- Bireylerin eylemlerini düzenleme biçimleri: Bireylerin eylemlerini özellikle kendilerine empoze edilen hedefler, standartlar kendi çıkardığı sonuçlar, planları, benlik algıları ve özellikle de kendilerini pekiştirmek ve kendilerini cezalandırma bakımından nasıl düzenledikleri ile ilgilidir.

Problem çözme ile ilgili yapılan çalışmalar bireylerin probleme yaklaşım ve problem çözme stil ve becerileri açısından farklılıklar olduğunu göstermektedir. Kendisini problem çözmede yeterli olarak algılayanların kişilerarası ilişkilerde daha girişken, daha olumlu benlik algısına sahip oldukları ve akademik yönden daha uygun çalışma yöntemleri ve durumları sergiledikleri saptanmıştır (Şahin, Şahin ve Heppner, 1993). Problem çözmede kendisini başarısız olarak değerlendirenlerin, daha fazla iç çatışmalı, kişilerarası ilişkilerde aşırı duyarlı, depresif ve obsesif davranışlara sahip oldukları, düşmanca ve olumsuz davranışlar sergiledikleri ifade edilmektedir (Dixon, Heppner ve Anderson, 1991).

Kaya (1992), tarafından yapılan bir araştırmada, üniversite öğrencilerin algıladıkları problem çözme beceri düzeyleri ile, benlik saygısı düzeyleri, benlik değerlerinin sürekliliği düzeyleri, depresif duygulanım düzeyleri, insanlara güven duyma düzeyleri, eleştiriye duyarlılık düzeyleri, psikosomatik belirti düzeyleri ve kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme düzeyleri arasında önemli ilişki bulunmuştur. Ayrıca problem çözme becerisini en iyi yordayan değişkenler olarak benlik saygısı, eleştiriye duyarlılık, insanlara güven duyma ve kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme bulunmuştur.

Bireylerin problem çözme becerilerini geliştirmeye yönelik çalışmalar, 1960'lı yıllarda başlamıştır. Bu tarihten itibaren yapılan çalışmalarda, bireylere problem çözme becerilerini geliştirmeye yönelik değişik müdahale programlarının uygulandığı görülmektedir(Hamamcı ve Esen-Çoban,2009). Bireylerin problem çözme becerisine yönelik farklı grup çalışmaları yapılmıştır.Akılca duygusal davranışçı terapiye dayalı grupla danışmanın (Çapri & Gökçakan, 2008), problem çözme eğitim programlarının (Heppner & Peterson, 1982, akt: Saygılı, 2000; Yıldız, 2003; Özkök, 2005), psikodramanın (Hamamcı ve Esen-Çoban, 2009), kişilerarası problem çözme programlarının(Ridley & Vaughn, 1982; Vaughn, Ridley & Bullock,1984, akt: Hamamcı ve Esen-Çoban,2009;Rixon ve Erwin,1999) etkililiğinin incelendiği görülmüştür.

Problem çözme becerilerini öğretmeye ve çözememekten kaynaklanan sorunlarını azaltmaya yönelik rehberlik çalışmalarının yapılabilmesi için öncelikle çalışmanın yapılacağı grubun problem çözme becerilerinin düzeyinin ortaya konması gerekmektedir. Böylece önleyici rehberlik hizmetlerinden birisi olarak problem çözme yollarının öğretilmesi için bir zemin hazırlanabilir (Korkut,2002).

Bu araştırmada, grup rehberlik programının ergenlerin problem çözme becerisi üzerinde etkili olup olmadığı incelenmiştir. Bu nedenle ergenlerin problem çözme becerisine yönelik grup rehberlik programının uygulanmasının onların yaşamlarında karşılaştıkları ve karşılaşılabilecekleri problemleri çözmelerinde yardımcı olacağı düşünülmektedir. Problem çözme becerisini geliştirmeye yönelik bir grup rehberliği programına katılan ergenlerin, programa katılmayan ergenlere göre problem çözme becerilerinin artacağı düşünülmektedir.

AMAÇ

Araştırmanın genel amacı, düşük problem çözme becerisine sahip ergenlerin problem çözme becerilerini grup rehberlik programı dahilinde sekiz haftalık program ile arttırmaya çalışmaktır.

YÖNTEM

Araştırma, deneysel bir yöntemle yürütülmüştür. Deneysel yöntemde, “ön test-son test kontrol grup modeli” kullanılmıştır. Araştırmada, iki grup kullanılmıştır. Bu gruplar ve özellikleri şunlardır:

1. Deney grubu: Problem çözme becerisini geliştirmeye yönelik sekiz haftalık programın uygulandığı gruptur.

2. Kontrol grubu: Problem çözme becerisini geliştirmeye yönelik herhangi bir program uygulanmayan gruptur.

Çalışma Alanı ve Gruplar

Araştırmanın çalışma alanını 2010-2011 akademik yılı bahar döneminde Elazığ Anadolu İmam Hatip Lisesinde dokuzuncu sınıfa devam eden 124 (Kız=72, Erkek:52) öğrenci oluşturmaktadır. Deneklerin seçimi için 124 öğrenciye Heppner ve Peterson (1982) tarafından geliştirilen ve Türkçe uyarlaması Şahin, Şahin ve Heppner (1993) tarafından yapılan problem çözme envanteri uygulanmıştır.

Araştırmanın grupları(deney ve kontrol grubu) uygulanan problem çözme envanterinden 80 puan ve üstü 30 öğrenci, cinsiyet durumları dikkate alınarak random yöntemiyle 15 deney (Kız=7 ve Erkek=8) ve 15 kontrol (Kız=7 ve Erkek=8) grubu seçilmiştir. Seçilen deney grubu öğrencileriyle ön görüşme yapılarak sekiz hafta sürecek grup çalışmasına katılıp katılmayacakları sorulmuş ve hepsinin kabulüyle grup oluşturulmuştur.

Veri Toplama Araçları

Problem Çözme Envanteri

Araştırmada veri toplama aracı olarak problem çözme envanteri kullanılmıştır. Problem Çözme Envanteri, bireyin problem çözme beceri düzeyini ölçmek üzere Heppner ve Peterson (1982) tarafından geliştirilmiştir. Problem Çözme Envanterinin Türkçe uyarlaması Şahin, Şahin ve Heppner (1993) tarafından yapılmıştır. PÇE 35 maddeden oluşan 6'lı Likert tipi bir ölçektir. Değerlendirmeye ölçeğin özelliği gereği 32 madde alınmaktadır. Yapılan Faktör analizi sonucunda ölçeğin aceleci yaklaşım, düşünen yaklaşım, kaçınan yaklaşım, değerlendirici yaklaşım, kendine güvenli yaklaşım ve planlı yaklaşım olmak üzere 6 faktörden oluştuğu bulunmuştur. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 32, en yüksek puan 192'dir. Ölçekten alınan puanların yüksekliği, bireyin problem çözme becerileri konusunda kendini yetersiz olarak algıladığını gösterir. Bu araştırmada ölçek tek faktör olarak analiz edilmiştir. Taylan (1990) tarafından yapılan ölçeğin güvenirlik katsayısı testin tekrarı yöntemiyle. 66 olarak bulunmuştur. Ölçeğin geçerlik çalışması benzer ölçekler geçerliği ile yapılmış, geçerlik katsayısı Sürekli Kaygı Ölçeğiyle. 51, Kendini Kabul Ölçeği ile -.44, olarak bulunmuştur.

Verilerin Toplanması

Veriler 2010-2011 akademik yılı bahar döneminde yukarıda açıklandığı şekilde toplanmıştır. Problem çözme envanterinin uygulandığı 124 öğrenciye araştırmanın amacı açıklanmış, araştırmaya katılıp katılmamakta özgür oldukları ifade edilmiş, verilerin araştırma amacı dışında kullanılmayacağı ve gizli tutulacağı konusunda güvence verilmiştir. Uygulama sırasında öğrenciler için güven verici bir atmosfer yaratılmaya çalışılmıştır.

İşlem

Araştırmada deney grubu, sekiz hafta boyunca çarşamba günleri 50'şer dakika süreli, sekiz oturumdan oluşan, Söylemez (2002) tarafından hazırlanan "Ergenlerde Problem Çözme Becerisini Geliştirmeye Yönelik Bir Grup Çalışması " programına katılmışlardır. Deney grubunda bulunan öğrencilerin velilerinden yazılı izin alınmıştır. Programın amacı düşük problem çözme becerisine sahip ergenlerin problem çözme becerilerini geliştirmektir. Deney grubuna uygulanan program bilişsel temele dayalı bir programdır.

1. Öğrencilerin problem kavramını tanımlamaları ve en çok karşılaştıkları problem alanlarını belirlemeleri.
2. Problem çözme ile ilgili duygu ve düşüncelerini resim yoluyla ifade edebilme ve bunları yorumlayabilme.
3. Bir problemin çözülme aşamalarını düzenli bir şekilde sunabilme.
4. Bir probleme ilişkin olumsuz inançları ifade edebilme ve bunları karşılayabilecek olumlu inanç ve düşünceleri söyleyebilme.
5. Problem çözmeyi engelleyen kişilik özelliklerini açıklayabilme ve problem çözmeyi olumlu yönde etkileyen kişilik özelliklerini açıklayabilme
6. Yaratıcı problem çözme becerisine ilişkin deneysel bir yöntem uygulayabilme ve bir problemde farklı sonuçlara ulaşılabilmesini kavrayabilme.
7. Bir yere, kişilere veya algılara yönelik farklı bakış açılarını ifade edebilme ve belirtilen bir probleme ilişkin değişik bakış açılarını söyleyebilme.
8. Kazanılan becerilere ilişkin duygu ve düşünceleri ifade edebilme ve çalışmanın genel değerlendirmesini yapabilme.

Programın birinci oturumunda öğrencilerle tanışılmış, genel olarak grubun amaçları anlatılmış, grubun işleyişine ilişkin grup üyelerinin oturumların içeriği ile ilgili bilgi sahibi olmaları için açıklamalar yapılmış ve bu oturumun hedefleri açıklanmıştır. Grupta gizliliğin olacağı, kavga ve tartışmanın olmayacağı, herkesin birbirini dinlemesi gibi kuralların yanısıra grubun yapılacağı gün, saat, yer gibi konular açıklığa kavuşturulmuştur. Üyelerin kendilerini incelemeye ve tanımaya öncelik vermelerinin, gruba kendilerine ait yaşantı getirerek aktif katılım sağlamalarının gerekliliği ve önemi üzerinde durulmuştur. Grup üyelerinin en sık yaşadıkları problemlerini ifade etmeleri amacıyla "Kümelenme" oyunu oynanmıştır. Daha sonra öğrenciler "problem" teriminin onlar için ne ifade ettiğini açıklamışlardır. Bu paylaşımın ardından öğrencilere bir hikaye okunarak gerçek problemin ne olduğunun anlaşılmasının önemi vurgulanmıştır. Sonra "problem çözme" terimi üzerinde konuşulmuştur. Bu oturumda yapılan diğer bir etkinlikte ise "Kümelenme" oyununda belirlenen üyelerin en sık yaşadıkları problemlerin hangi alanda olduğunu belirlemek amacıyla Mooney Problem Tarama Listesi okunarak problemlerinin bu listedeki hangi alandan olduğu belirlenmiştir. Son olarak ise "Spektogram" oyunu oynanarak oyunda belirtilen ifadeler açısından öğrencilerin kendilerini sayısal olarak değerlendirmeleri sağlanmıştır.

İkinci oturumda öğrencilere kendileri için problem olarak algıladıkları durumları resmetmeleri ve resimlerine de birer başlık koymaları istenmiştir. Daha sonra öğrenciler kendi resim çalışmaları hakkında yorum yapmış, resimde nelerin neyi temsil ettiğini açıklamışlardır. Oturumun sonunda çeşitli sorular sorularak oturumun değerlendirilmesi yapılmıştır.

Üçüncü oturumda öğrencilere öncelikle problem çözme aşamaları açıklanmış daha sonra ise problem çözme aşamalarını örnekleyen bir vaka sunulmuştur. Öğrencilerden bu vakaya benzer şekilde kendileri için problem olan bir durumu aynı şekilde incelemeleri istenmiş ve bu vakalar üzerinde tartışma yapılmıştır. Öğrencilerin problem sunumu sırasında eksik kalan yönlerini tartışma esnasında sorular sorularak öğrencilere buldurtmaya çalışılmıştır. Oturumun sonunda öğrencilere bir problem durumu sunmakla ilgili duygu ve düşünceleri sorulmuş ve oturum özetlenerek bitirilmiştir.

Dördüncü oturumda öğrencilere Ellis'in Mantıksız Düşünceler listesi dağıtılmış, bunun üzerinde biraz durulduktan sonra Ellis'in ABC modeli açıklanmıştır. Öğrencilere öncelikle sahip oldukları olumsuz inanç ve düşüncelerini kağıtlarına yazmaları istenmiş daha sonra ise yazmış oldukları olumsuz inançlarının karşılıklarına olumlu inanç ve düşüncelerini yazmaları istenmiş ve böylelikle " Olumlu ve olumsuz inançların karşılaştırılması " egzersizi yapılmıştır. Yapılan karşılaştırmalar grup içinde tartışılmıştır. Oturum özetlenerek değerlendirilmesi yapılmış ve bitirilmiştir.

Beşinci oturumda ilk olarak "Sayı toplama" oyunu oynanarak problemlere karşı farklı bakış açıları kazandırılmaya çalışılmıştır. İkinci olarak "Kişisel engellerim" oyunu oynanarak öğrencilerden kendileri için problem olan durumların çözümü için engel olduğunu düşündükleri kişilik özelliklerini yazmaları istenmiş, ardından kendileri için problem olan durumların çözümünde yardımcı olan kişilik özelliklerini yazmaları ve bunları grupta paylaşmaları istenmiştir. Ayrıca öğrencilere "Çözüm Ağacı" oyunu oynatılmış ve yapılan paylaşımlarla çözüm üretme becerilerine ilişkin farkındalık sağlanmaya çalışılmıştır. Kısa bir özet yapılarak oturum bitirilmiştir.

Altıncı oturumda öğrencilere örnek iki hikâyenin problem durumu okunmuş ve öğrencilerden bu hikâyelerdeki problem durumlarına çözüm üretmeleri istenmiştir. Öğrenciler ürettikleri çözümleri grup içinde paylaşmışlardır ve çözümler üzerinde tartışılmıştır. Hikâyenin çözüm kısmı ise oturum sonunda okunmuştur. Oturum sonunda genel bir değerlendirme yapıp oturum bitirilmiştir.

Yedinci oturumda öğrencilere "Bulduğum Yere", "Sözcük Oyunu" ve "Anlamlar Oyunu" oynatılarak öğrencilerin bir yere, kişilere, algılara yönelik farklı bakış açılarını ifade etmeleri sağlanmıştır. Sekizinci ve son oturumda ise şimdiye kadar grupta öğrendiklerinin bir özeti yapılmış, öğrencilerin gruptan olumlu duygularla ayrılmaları için her bir üyenin olumlu özellikleri grupça ifade edilmiş ve vedalaşarak grup sona erdirilmiştir.

Kontrol grubundaki öğrencilere hiçbir işlem yapılmamıştır. Son oturumun bitiminde deneklere problem çözme envanteri uygulanmıştır.

Verilerin Çözümlemesi

Verilerin çözümlemesinde, SPSS (Statistical Package For The Social Science) paket programından yararlanılmıştır. Verilerin çözümlemesinde Problem Çözme Envanteri tek faktör olarak analiz edilmiştir. Araştırmanın amacına uygun olarak elde edilen verilerin analizinde "frekans", "ortalama", "standart sapma", "bağımsız gruplar t-testi" ve "Tekrarlanmış Ölçümler için İki Faktörlü Varyans Analizi" kullanılmıştır.

BULGULAR

Deneysel araştırmalarda deney ve kontrol gruplarının araştırmanın bağımlı değişkeni açısından işlem öncesinde durumlarının eşit olması önemlidir. Araştırmanın bağımlı değişkeni olan problem çözme puanları açısından deney ve kontrol gruplarının ortalamaları arasında deneysel işlem öncesinde anlamlı düzeyde fark olup olmadığı t-testi ile test edilmiş ve deney ve kontrol gruplarının problem çözme puanlarının ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark bulunmamıştır ($t=1,952, Sd=28, p>0.05$). Böylece deney ve kontrol gruplarının bağımlı değişken açısından deneysel işlem öncesinde eşitliği kanıtlanmıştır.

Deney ve kontrol gruplarının ön-test ve son-test ölçümlerinden almış oldukları puanların ortalama ve standart sapmaları Tablo-1'de sunulmuştur.

Tablo 1 Deney ve Kontrol Gruplarının Problem Çözme envanterinden almış oldukları puanların ortalama ve standart sapma değerleri

Gruplar	Ölçümler	n	X	Ss
Deney Grubu	Ön-test	15	101,5	10,9
	Son-test	15	78,5	6,8
Kontrol Grubu	Ön-test	15	96,9	5,6
	Son-test	15	89,9	6,6

Tablo 1'de görüldüğü gibi; deney grubunun problem çözme envanterinden aldıkları puanlarının ön-test ortalaması 101,5 (Ss=10,9) iken son-testte 23 puan azalmış ve ortalama 78,5 (Ss=6,8) olmuştur. Kontrol grubunun ön-test puanlarının ortalaması 96,9 (Ss=5,6) iken son-testte 89,9 (Ss=6,6) olmuştur. Her iki grubun ön-test ve son-testleri ölçümlerinde görece olarak deney grubu lehine daha fazla bir düşüşün olduğu görülmektedir.

Deney ve kontrol gruplarının ön-test ve son-test puanlarının ortalamaları arasında gözlenen farkın anlamlı olup olmadığı, başka deyişle deney grubuna uygulanan problem çözme becerisini geliştirme programının etkililiğini test etmek amacıyla grupların her iki ölçümden almış oldukları puanlar tekrarlanmış ölçümler (Repeated Measures) için çift yönlü varyans analizi (split plot) tekniği (Büyüköztürk, 2001) ile analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 2' de sunulmuştur.

Tablo 2 Tekrarlanmış Ölçümler için İki Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F
Deneklerarası	2405,8	29		
Grup (Deney/kontrol)	173,4	1	173,4	2,175
Hata	2232,2	28	79,721	
Denekleriçi	5451	30		
Ölçüm (Öntest-sontest)	3345,067	1	3345,067	81,734**
Grup * Ölçüm	960	1	960	23,457*
Hata	1145,933	28	40,926	
Toplam	7856,8	59		

p<.05*, p<.01**

Tablo 2' de görüldüğü gibi grup*ölçüm ortak etkisi anlamlı bulunmuştur (F=23,457, p<0.05). Bu sonuç deney grubuna uygulanan problem çözme becerisini geliştirmeye yönelik grup rehberlik programının dokuzuncu sınıf öğrencilerinin problem çözme becerilerini artırma hususunda etkili olmuştur.

Problem çözme becerisini geliştirmeye yönelik grup rehberlik programının problem çözme becerisi düşük dokuzuncu sınıf öğrencilerinin problem çözme becerisi düzeylerine etkisi incelendiğinde bu araştırmada, problem çözme becerisini geliştirmeye yönelik grup rehberlik programının öğrencilerin problem çözme becerisini geliştirmede etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

İnsanlar, yaşamlarını sürdürdükleri müddetçe sürekli problemlerle karşılaşmaktadırlar. Kendi içinde, ailede, iş yerinde, sokakta, okulda ve daha akla gelebilecek her yerde, yani insanın olabileceği her yerde. Bu problemler kimi zaman büyük çapta kimi zaman ise küçük çapta insanların karşısına çıkar. Problemlerin büyük veya küçük çapta olması önemli olmakla beraber daha da önemli olanı problem sahibi kişinin problemi nasıl algıladığıdır. Bireylerin problemlere ilişkin algılamaları, problemlere ilişkin çözüm yollarının üretilmesi açısından önemlidir.

İnsanlar çatışma, iletişimsizlik gibi birçok problemlerle karşılaşmaktadır. Uzmanlar bu gibi sorunların temelindeki sorunlardan biri olarak etkili olmayan veya eksik iletişimden söz ederler. Uzmanlar, kendilerinden bu gibi problemlerden dolayı yardım isteyen bireylere yardım ederken etkili iletişim becerilerini yardıma gelen bireylere kazandırmaya çalışırlar. Uzmanlar, sadece iletişimsizlik için değil hayatta karşılaşılabilecek her probleme ilişkin olarak etkili iletişim becerisi kazandırma hedefi gibi bireylere etkili problem çözme becerilerini kazandırmaya çalışmaktadırlar. Uzmanlar, etkili problem çözme becerisi kazandırma hedefi için yardım almaya gelenlere bireysel oturumlarda yardım ettikleri gibi grup oturumlarında da yardım etmektedirler.

Grup rehberlik programının birinci oturumunda öğrencilerle tanıştıktan sonra grubun amaçları ve hedefleri belirlenmiştir. Ayrıca grubun kuralları belirlenmiştir. İkinci oturumda öğrencilerden kendileri için problem olan bir durumu resmetmeleri ve bu resimlerini yorumlamaları istenmiştir. Üçüncü oturumda öğrencilere problem çözme aşamalarını gösteren bir vaka sunulmuş ve öğrencilerden kendi problem durumlarını benzer şekilde incelemeleri sağlanmış ve tartışılmıştır. Dördüncü oturumda öğrencilere Ellis'in ABC modeli açıklanarak kendi durumlarını buna göre tartışılmıştır. Beşinci oturumda öğrencilerin problem çözmeye ilişkin kendi kişilik özelliklerini tanımları sağlanmıştır. Ayrıca "çözüm ağacı" oyunu oynatılarak çözüm üretme becerilerine ilişkin farkındalık sağlanmaya çalışılmıştır. Altıncı oturumda öğrencilere örnek hikayelerden problem durumu okunmuş ve öğrencilerin çözüm üretmeleri ve bunların üzerinde tartışmaları istenmiştir. Yedinci oturumda çeşitli egzersizler yapılarak öğrencilerin bir yere, kişilere, algılara yönelik farklı bakış açılarını ifade etmeleri sağlanmıştır. Sekizinci oturumda ise sürecin özeti ve değerlendirilmesi yapılmış ve vedalaşarak grup sonlandırılmıştır.

Bu çalışmada, problem çözme becerisi düşük olan ortaöğretim dokuzuncu sınıf öğrencilerine etkili problem çözme becerisi kazanmaları için grup rehberlik programı uygulanmış olup, gruba katılan öğrencilerin (Deney Grubu) grup oturumları sonunda etkili problem çözme becerilerini kazandıkları görülmüştür. Bu araştırmanın sonucu bazı araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir (Heppner & Peterson, 1982, akt: Saygılı, 2000; Söylemez, 2002; Yıldız, 2003; Özkök, 2005; Şener, 2006; Hamamcı ve Çoban, 2009). Problem çözme becerisine ilişkin tarama modeliyle yapılan araştırmalar (Pehlivan ve Konukman, 2004; Serin,2006; Evrekli, İnel ve Türkmen,2011) çok olmasına karşın deneysel olarak problem çözme becerisi kazandırmaya ilişkin çalışmalar sınırlıdır.

Ergenlik döneminde kimlik karmaşası yaşayan ergenlerin daha etkili karar vermelerine yardımcı olmak adına problem çözme becerisi kazandırmaya ilişkin deneysel çalışmalar hem öğrenci hem bilim adına önemli katkılar sağlayabilir. Bu şekilde yapılacak grup çalışmaları bireysel bazda öğrencilere fayda sağladığı gibi okul iklimi içinde fayda sağlayacaktır.

Okullarımızda, bu şekilde etkililiği test edilmiş çalışmalara gün geçtikçe daha çok ihtiyaç duyulmaktadır. Okulların psikolojik danışma servisleri bu gibi grup çalışmalarını okullarda uyguladıkları zaman hem öğrenci hem okul fayda sağlayacaktır. Bunun yanında psikolojik danışma servislerine ilişkin okuldaki diğer bireylerin negatif veya nötr olan tutumlarının pozitif olması sağlanarak psikolojik danışma servislerinin işlevselliği ve etkililiği artacaktır.

KAYNAKÇA

- Aydın, B.(2005). *Çocuk ve ergen psikolojisi*(2.Baskı). İstanbul: Atlas Yayın Dağıtım.
- Büyüköztürk, Ş. (2001). *Deneysel desenler: Öntest-sontest kontrol gruplu desen ve veri analizi*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Çapri, B., & Gökçakan, Z. (2008).*Akılcı duygusal davranış terapisine dayalı grupla psikolojik danışmanın Üniversite öğrencilerinin problem çözme becerisi algısına etkisi. Çukurova Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17(1), 135-154.*
- Dixon, W. A., Heppner, P. P. and Anderson, W. P. (1991). "Problem-solving appraisal, stress, hopelessness, and suicide ideation in a college population", *Journal of Counseling Psychology*, 38(1), 51-56.
- Elias, MJ., Weissberg, R.P. (2000). "Primary prevention: educational approaches to enhance social and emotional learning", *The Journal of School Health*, 70(5) 186-190
- Evrekli, E., İnel, D. ve Türkmen, L.(2011).*"Sınıf Öğretmeni Adaylarının Problem Çözme Becerilerinin Araştırılması"*, *Pamukkale Eğitim Fakültesi Dergisi*,29,167-178.
- Hamamcı,Z.,Çoban,A.E.(2009). *"Psikodramanın Psikolojik Danışmanların Problem Çözme Becerilerini Algılama Düzeyleri Üzerine Etkisi"*, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 63-74

- Heppner, P.P. & Baker, C. E. (1997). "Application of problem solving inventory", *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 29(4),129-143.
- Heppner, P.P. & Petersen, C.H. (1982). "The development and implications of a personal problem solving inventory", *Journal of Counseling Psychology*, 29, 66-75.
- Kaya, N. (1992).*Ondokuz Mayıs Üniversitesi Öğrencilerinin Problem Çözme Becerileri ile Benlik Saygıları arasındaki İlişkiler*, Yayınlanmamış Master Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun
- Korkut, F.(2002). "Lise Öğrencilerinin Problem Çözme Becerileri", *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*,22: 177-184
- Kulaksızoğlu, A.(1989). "Ergen-aile çatışmaları ile annenin tutumları arasındaki ilişki ve ergenin problemleri", *Eğitim Bilimleri Dergisi*, Sayı: 1,71-78
- Özkök, A. (2005). Disiplinler Arası Yaklaşım Dayalı Yaratıcı Problem Çözme Öğretim Programının Yaratıcı Problem Çözme Becerisine Etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 159-167.
- Pehlivan, Z., Konukman, F.(2004). "Beden Eğitimi Öğretmenleri İle Diğer Branş Öğretmenlerinin Problem Çözme Becerisi Açısından Karşılaştırılması", *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, (2) 55-60
- Rixon,R. ve Erwin, P.(1999)."Measures of Effectiveness in a Short-term İnterpersonal Cognitive Problem Solving Programme" *Counseling Psychology Quarterly*, 12,1,87-93.
- Saygılı, H.(2000).*Problem Çözme Becerisi ile Sosyal ve Kişisel Uyum Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Serin, O.(2006). "Sınıf Öğretmenlerinin Problem Çözme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi", *Eğitim ve Bilim*, 31,142,80-88.
- Söylemez, S.(2009). *Ergenlerde Problem Çözme Becerisini Geliştirmeye Yönelik Bir Grup Çalışması*. Erkan,S. ve Kaya,A.(Ed).*Deneyisel olarak Sınanmış Grupla Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programları(III.Cilt)*. 2.Baskı. Ankara: Pegem Akademi Yayınları
- Şahin, N., Şahin, N. H. and Heppner, P. P. (1993). "Psychometric properties of the Problem Solving Inventory in a group of Turkish University Students", *Cognitive Therapy and Research*, 17(4), 379-396
- Şener, B. (2006). "Ergenlerde problem/sorun çözme becerilerinin psiko-drama ile artırılması", *Abdülkadir Özbek Psikodrama Enstitüsü*, Ankara.
- Ünlü, V. (2004), *Karşı Cinsle İlişkide Sosyal Yetkinlik Beklentisi Ölçeği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Taylan, S. (1990). "*Heppner'in problem çözme envanterinin uyarlama, güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları*" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Yıldız, S.A. (2003).*Ebeveynin Problem Çözme Becerisini Geliştirmeye Yönelik DeneySEL Bir Çalışma*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.